

# מבוא



בעמוד התוכן:  
גן המדע בבית האקדמיה



בשער פרק זה:  
פסל איינשטיין בגן המדע בבית האקדמיה



## דבר הנשיאה



פרופ' נילי כהן  
נשיאת האקדמיה

ידידי חברי האקדמיה,  
קוראים נכבדים,

אני מתכבדת להגיש את הדוח השנתי הרביעי בתקופת כהונתי כנשיאת האקדמיה. האקדמיה פועלת למילוי המשימות המוטלות עליה על פי חוק: טיפוח הפעילות המדעית בארץ, ייעוץ לממשלה בנושאים הקשורים למדע ולטכנולוגיה, קיום קשרי חוץ מדעיים עם גופים דומים בחו"ל ועם ארגונים בין-לאומיים וכן הוצאה לאור של פרסומים שיש בהם כדי לקדם את המדע. כל הפעילויות מפורטות בפרקי הדוח.

הפעילות באקדמיה ענפה, מורכבת ומגוונת, ובכללה ארגון כינוסים בין-לאומיים בתחומים שונים, קיום קשרים עם אקדמיות בחו"ל, מינוי ועדות בדיקה לבחינת תחומי ידע ותמיכה בחוקרים צעירים ובכירים. בתוך כך נעשים מאמצים לחשוף את פעילות האקדמיה לפני הקהילייה המדעית בארץ ובעולם ולפני הציבור בכללותו. רבים מאירועי האקדמיה פתוחים לציבור הרחב, לרבות סטודנטים ותלמידי תיכון.

השנה התברכה האקדמיה בהישגים חשובים בתחום הבין-לאומי, ובראשם חתימה על הסכם היסטורי לשיתוף פעולה עם האקדמיה למדעים של ארצות הברית, ה-NAS, במעמד נשיא המדינה מר ראובן (רובי) ריבלין. חתימת ההסכם, לאחר שנים רבות של מאמצים, מסדירה את שיתוף הפעולה בין הקהיליות המדעיות של שתי המדינות, שיכלול כינוס מדעי דו-לאומי שנתי וחילופים שנתיים של ביקורי חוקרים בין שתי המדינות.

במהלך השנה האחרונה הוסיפו להתחזק היחסים עם האקדמיה הצרפתית למדעים: כינוס דו-לאומי, שנשא את הכותרת "מדע ללא גבולות", נערך בבית האקדמיה בנובמבר בהשתתפות זוכי פרס נובל ומדענים מובילים משתי המדינות. כינוסים דו-לאומיים נוספים נערכו בשיתוף עם החברה המלכותית הבריטית, עם האקדמיה הלאומית דיי לינצ'יי מאיטליה, עם האקדמיה הצ'כית ועם האקדמיה של אזרבייג'ן, במגוון תחומי ידע. אנו גאים בקשרים המדעיים הנרקמים בין מדענים ישראלים למדענים זרים בעקבות פעילויות אלה ונמשיך לפעול במרץ להעלאת קרנו של המדע הישראלי בקהילייה הבין-לאומית.

בתוקף תפקידה של האקדמיה ליעץ לממשלה בתחומים הנוגעים לממשק שבין המדע לממשל פעלה השנה ועדת דוח מצב המדע בישראל, הצפויה לפרסם את מסקנותיה בפעם השלישית בנובמבר 2019. עוד פעלו הוועדה לבדיקת נושא איכות החיים בישראל, הוועדה לבדיקת תחום לימודי השואה במוסדות האקדמיים והוועדה לבחינת האפשרות לשלב את לימודי מדע הנתונים (Data Science) בכל תחום ידע באוניברסיטה.

האקדמיה ממשיכה לקדם מדענים ומדעניות צעירים באמצעות תוכניות מגוונות: פרסי בלווטניק למדענים צעירים, המוענקים זו השנה השנייה, מלגות אדמס, מלגות קרן פולקס, הכינוסים הבינ-לאומיים של קאוולי ו-GISFOH ועידוד שיתופי פעולה עם מדענים צעירים ברחבי העולם. כחלק מן המגמה להמשיך ולחשוף את המדע בארץ לפני מדענים צעירים מצטיינים מהעולם הוענקו השנה לראשונה תשע מלגות להבאת בתר-דוקטורנטים מצטיינים מחו"ל. נוסף על אלו, האקדמיה הצעירה פועלת במרץ לקידום יוזמות רבות ומבורכות.

השנה נמצאו משאבים נוספים להגדלת התמיכה בקרן לקידום מדעי הרוח והחברה, שמטרתה לחזק את התחום מתוך הכרה במצוינות המחקרית של החוקרים המובילים בישראל. הבקשות הרבות של חוקרים מתחומים אלו מעידות על הצורך לחזק ולקדם את התחום ולתמוך בחוקרים המצוינים הפועלים בו.

כחלק ממאמצייה של האקדמיה להנגיש את המדע לציבור מוצגת השנה בבית האקדמיה התערוכה "נתיב המאובנים: העדות לאבולוציית האדם", שעד כה ביקרו בה יותר מ-1,300 מבקרים. קבוצות המגיעות לתערוכה נהנות מהדרכה מפי חבר האקדמיה פרופ' יואל רק, שיזם ואצר את התערוכה, ושמצאים מאוספו הפרטי מוצגים בה.

הציבור הרחב גדש את האולמות בכינוס השנתי לציון יום דרווין הבינ-לאומי וכן בכינוס הרב-תחומי השנתי במדעי הטבע ובמדעי הרוח שעסק השנה בנושא "מסעות". בסדרת המפגשים "בשערי האקדמיה", שהוקדשה השנה לנושא "גבולות", נכחו יותר מ-1,000 איש ואישה, ובהם קבוצות של מורים וכן תלמידי תיכון, שאף זכו למפגש מקדים עם החוקרים.

אני מבקשת להודות לחברי מועצת האקדמיה על שיתוף הפעולה המבורך, לצוות האקדמיה על מחויבותו המסורה ולחברי האקדמיה – על ההשתתפות בפעילויות, על הסיוע והתמיכה, על היוזמות הברוכות ועל הידידות.

יולי  
כהן

## מועצת האקדמיה

### פרופ' דוד הראל

סגן הנשיאה

---

### פרופ' רות ארנון

הנשיאה לשעבר

---

### גליה פינצי

מנהלת האקדמיה

### פרופ' נילי כהן

הנשיאה

---

### פרופ' יוסף קפלן

יו"ר החטיבה למדעי הרוח

---

### פרופ' איתמר וילנר

יו"ר החטיבה למדעי הטבע

## מנהל האקדמיה

ההוצאה לאור

**טלי אמיר** מנהלת ועורכת ראשית

**דבורה גריינימן** עורכת בכירה באנגלית

**ריטה ספוז'ניקוב** אחראית שיווק והפצה

**יהודה גרינבאום** מפיק דפוס

---

פרויקטים מיוחדים

**מרב עטר** רכזת האקדמיה הצעירה הישראלית

ופרויקטים מיוחדים

---

תחזוקה ומשק

**מיכאל זגורי** מנהל

**כוכי מימרן** מתאמת תחזוקה ומשק

**יוסי אפללו** עוזר

**גיל נידרמאייר** עוזר

**מיכל כהן** עובדת משק

**ריקי ביטון** עובדת משק

**אורלי דריהם** עובדת משק

---

מחשוב

**יעקב רוטמן** אחראי מחשוב

---

ארכיון

**רבקה פרדס-גבריאל** ארכיונאית

לשכת הנשיאה ומנהלת האקדמיה

**דגנית עזר** מנהלת הלשכה וכוח אדם

---

כספים ומנהל

**גדי לוי** סמנכ"ל

**ילנה יופה** חשבת

**אלה בדליאן** מנהלת חשבונות

---

החטיבה למדעי הטבע

**ד"ר מני קירמה** רכז

**אביבה לוי** מתאמת מנהלתית

---

החטיבה למדעי הרוח

**סימה דניאל** רכזת

**זיוה דקל** מתאמת מנהלתית

---

קשרי ציבור, יישום חוק חופש המידע

**נעמה שילוני** מנהלת

---

קשרים בין-לאומיים

**ג'ו כהן** מנהלת

**רות חסון** מתאמת קשרים בין-לאומיים

---

מלגות אדם, מרכז הקשר לחוקרים ישראלים

**בת-שבע שור** מנהלת

## ייסודה של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

בראשית שנות החמישים החלו לדון במשרד החינוך והתרבות על אפשרות הקמתן של שתי אקדמיות: האחת למדעי הרוח והאחרת למדעי הטבע. בשנת 1955 הוקמה ועדה בראשותו של שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ובהשתתפותם של אחדים מבכירי המדענים, והיא דנה בהצעות להקמת האקדמיות. הוועדה המליצה לפני הממשלה לפתוח בצעדים לקראת הקמתה של "פרה-אקדמיה". הממשלה קיבלה את ההצעה, אולם ההתנגדות שהתעוררה בכנסת הביאה לגניזתה. באותה השנה פנתה משפחת ון ליר לממשלת ישראל והציעה להקים בירושלים "מרכז לקידום התרבות", שישמש מקום מפגש לאנשי מדע, לאנשי רוח, להוגי דעות ולאנשי אומנות. ההצעה נדונה בממשלה בדצמבר 1955 ואושרה. בהחלטה נאמר ש"המרכז לקידום התרבות יאכסן את האקדמיה ללשון העברית ואת האקדמיות (העתידות לקום) למדעי רוח וטבע ולאומנויות", ומטרתו תהיה "ריכוז הישגי המחקר האקדמי הגבוה". בעקבות ההחלטה הקצתה הממשלה את חלקת הקרקע שעליה עומדים היום האקדמיה למדעים ומכון ון ליר. ואולם, בשל ההסתייגויות שנתעוררו באותה התקופה מהקמת האקדמיה שינתה הממשלה את החלטתה, ובנוסח המתוקן של ההחלטה מ-8 במרס 1956 הושמט הסעיף הקובע כי המרכז יאכסן את האקדמיות הלאומיות.

על אף נסיגתה של הממשלה מהחלטתה הראשונה נמשכו המאמצים להקים את האקדמיה. בראש היוזמים עמד פרופ' אהרן קציר. הוא הציג לפני דוד בן-גוריון את תוכניתו להקים שתי אקדמיות, שתפקידן יהיה בין השאר לרכז את הדגולים מקרב אנשי הרוח, המלומדים, המדענים והאומנים בישראל; להשתתף בתכנון המדעי-הלאומי של פיתוח הארץ; לייצג את ישראל בפורום של המדע הבין-לאומי; לקיים מגע מתמיד עם הגופים המקבילים בחוץ לארץ; לקיים פעולות אחרות בעלות אופי אקדמי או חינוכי. דוד בן-גוריון נתן את ברכתו להצעה.

לאחר פגישת הכנה של פרופ' אהרן קציר עם רקטור האוניברסיטה העברית ונשיא הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל, שנדונו בה הצעותיו של פרופ' קציר, זימן דוד בן-גוריון ב-28 בנובמבר 1957 דיון בפורום רחב כדי ללבן את הבעיות הכרוכות בייסוד האקדמיה. בדיון השתתפו גם שר החינוך והתרבות דאז זלמן ארן, לשעבר שר החינוך פרופ' בן-ציון דינור ופרופסורים מן המוסדות להשכלה גבוהה. הדיון נסב על אופייה של האקדמיה ועל תפקידיה, והובאו בו נימוקים בעד ונגד הקמתה. בסיכום הדיון הוחלט על הקמת ועדה מכינה לקראת הקמת האקדמיה אף כי נשארו בעינם חילוקי הדעות וההיסוסים בקרב משתתפי הדיון באשר להקמתו של מוסד שהוא מעין אקדמיה.

ביוני 1958 נתמנתה ועדה שמתפקידה היה להציע רשימת מועמדים לוועדה המכינה. ועדה זו חרבה מן התפקיד שהוטל עליה והכינה גם טיוטה של הצעת החלטה בדבר הקמת "בית ועד" או "אקדמיה". באוקטובר 1958 הגיש שר החינוך והתרבות את ההצעה לפני הממשלה, והיא אושרה ב-9 בנובמבר 1958. לפי ההצעה ייפתה הממשלה את כוחם של ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות למנות ועד מכין להקמת "בית ועד" (אקדמיה) למדעי הרוח והטבע, שישבו בו אנשי המדע הדגולים במדינה. ב-17 בדצמבר 1958 פנה דוד בן-גוריון אל אנשי המדע והרוח שהוועדה המליצה עליהם והזמינם לשמש חברים בוועדה המכינה להקמת האקדמיה.

אלה חברי הוועדה המכינה:

שאול אדלר, אריה דבורצקי, ברנרד צונדק, יואל רקח, אפרים א' אורבך, בן-ציון דינור, נפתלי ה' טור-סיני, ליאון מאיר, יעקב פולוצקי, נתן רוטנשטרייך, גרשם שלום, פרנץ אולנדורף, נתן רוזן, מרכוס רינר, יצחק ברנבלום, אהרן קציר  
חברי כבוד: חנוך אלבק, מרטין בובר, יצחק פ' בער, שמואל ה' ברגמן, משה צ' סגל, יחזקאל קויפמן

מתפקידה של הוועדה המכינה היה לעבד תקנון ל"בית הוועד". ואומנם בישיבתה הראשונה של הוועדה, ב-6 בינואר 1959, נקבעה ועדה להצעת תקנון. הצעת התקנון עובדה בשישה חודשים, וב-12 ביולי 1959 אישרה אותה מליאת הוועדה המכינה. תקנון זה היה "תקנון האקדמיה הלאומית למדעים", והוא אושר בממשלה ב-13 בספטמבר 1959. כך נוסדה האקדמיה למעשה ונתאפשר לה להתחיל בפעילותה. ב-27 בדצמבר 1959 נתכנסה הוועדה המכינה בראשותו של פרופ' מרטין בובר והכריזה על הקמת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. חבריה הראשונים היו חברי הוועדה המכינה.

ב-23 בפברואר 1960 התקיימה ישיבתה הראשונה של האספה הכללית של האקדמיה בהשתתפות ראש הממשלה דאז דוד בן-גוריון, והוא ישב בראשה. בישיבה נבחרו פרופ' מרטין בובר לנשיא האקדמיה ופרופ' אהרן קציר לסגן הנשיא.



עיגון מעמדה של האקדמיה הלאומית למדעים בחוק המדינה נעשה לאחר שוועדת השרים לענייני חקיקה הכינה בשיתוף עם חברי האקדמיה, פרופ' אהרן קציר ופרופ' גרשם שלום, הצעת חוק לאקדמיה. ב-14 ביוני 1961 אישרה הכנסת את "חוק האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים תשכ"א-1961".

במרס 1962 נתפרסם ברשומות "תקנון האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים", לאחר שהאספה הכללית של האקדמיה אישרה אותו.

## מטרות האקדמיה ותפקידיה

- 1 לרכז בתוכה כחברים מטובי אישי המדע תושבי ישראל;
- 2 לייעץ לממשלה בסוגיות בעלות חשיבות לאומית בתחום המחקר והתכנון המדעי, לרבות במתן הערכות מצב לאומיות ביוזמת האקדמיה, ולהגיש דוחות וסקירות, וכן לייעץ ולתת מידע למשרדי הממשלה לפי פנייתם;
- 3 לטפח ולקדם פעילות מדעית, לרבות פעילות מדעית בין-תחומית ופעילות מדעית בתחומי דעת חדשים;
- 4 לקיים מגע עם גופים מקבילים בחוץ לארץ;
- 5 לפעול בייצוג המדע הישראלי במוסדות ובכינוסים בין-לאומיים, מתוך תיאום עם מוסדות המדינה;
- 6 לפרסם כתבים שיש בהם כדי לקדם את המדע;
- 7 לעסוק בכל פעילות אחרת שיש בה כדי לשמש את המטרות האמורות.





## נושאי תפקידים בעבר ובהווה

### נשיאי האקדמיה

2015-	פרופ' נילי כהן
2010-2015	פרופ' רות ארנון
2004-2010	פרופ' מנחם יערי
2004-1995	פרופ' יעקב זיו
1995-1986	פרופ' יהושע יורטנר
1986-1980	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1980-1974	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1974-1968	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1968-1962	פרופ' אהרן קציר ז"ל
1962-1960	פרופ' מרטין בובר ז"ל

### סגני נשיא

2015-	פרופ' דוד הראל
2010-2015	פרופ' ב"ז קדר
2010-2004	פרופ' רות ארנון
2004-1995	פרופ' חיים תדמור ז"ל
1995-1994	פרופ' מנחם יערי
1993-1986	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1986-1980	פרופ' יהושע יורטנר
1980-1974	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1974-1968	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1968-1962	פרופ' גרשם שלום ז"ל
1962-1960	פרופ' אהרן קציר ז"ל

### יושבי ראש החטיבה למדעי הרוח

2013-	פרופ' יוסף קפלן
2013-2007	פרופ' יוחנן פרידמן
2007-2001	פרופ' ב"ז קדר
2001-1995	פרופ' שאול שקד
1995-1989	פרופ' יהושע בלאו
1989-1986	פרופ' אהרן ברק
1986-1983	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1983-1980	פרופ' דן פטינקין ז"ל
1980-1974	פרופ' נתן רוטנשטרייך ז"ל
1974-1969	פרופ' יהושע פראוור ז"ל
1969-1963	פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל
1962-1960	פרופ' גרשם שלום ז"ל

### יושבי ראש החטיבה למדעי הטבע

2013-	פרופ' איתמר וילנר
2013-2007	פרופ' רפאל משולם
2007-2004	פרופ' אלכסנדר לויצקי
2004-2001	פרופ' דן שכטמן
2001-1995	פרופ' רות ארנון
1995-1992	פרופ' יעקב זיו
1992-1989	פרופ' יצחק שטיינברג ז"ל
1989-1986	פרופ' ישראל דוסטובסקי ז"ל
1986-1980	פרופ' שמשון אברהם עמיצור ז"ל
1980-1974	פרופ' יגאל תלמי
1974-1968	פרופ' ארנסט דוד ברגמן ז"ל
1968-1963	פרופ' אריה דבורצקי ז"ל
1963-1960	פרופ' יואל רקח ז"ל



נשיאי האקדמיה מאז נוסדה (מימין לשמאל): פרופ' מרטין בובר ז"ל, פרופ' אהרן קציר ז"ל, פרופ' גרשם שלום ז"ל, פרופ' אריה דבורצקי ז"ל, פרופ' אפרים א' אורבך ז"ל, פרופ' יהושע יורטנר, פרופ' יעקב זיו, פרופ' מנחם יערי, פרופ' רות ארנון, פרופ' נילי כהן